

BOB DE GEUS

1923-1999

*De oorlogsjaren van een jonge
Hilversumse verzetsstrijder*

Leo Pauw

Bob de Geus (1923-1999)

In het verzet zijn geen helden,
alleen doodsbangen mensen die hun werk ondanks alles bleven doen,
gedreven door hun overtuiging.

Bob de Geus*

* Interview met Bob de Geus, opgenomen in: *Hilversum – onderdrukking en verzet 1940-1945*. Werkgroep Beschrijving Hilversums Verzet 1940-1945 en Werkgroep Herdenking mei 40-45 (1985). Hilversum: Uitg. C. de Boer jr.

Bob de Geus (1923-1999)

De oorlogsjaren van een jonge Hilversumse verzetsstrijder

LEO PAUW

Hilversum

Verloren

2023

Afbeelding op het omslag: Bob de Geus, 1942 (privécollectie Hans de Geus).

© 2023 Leo Pauw
Uitgeverij Verloren bv
Torenlaan 25
1211 JA Hilversum
www.verloren.nl

ISBN 9789464550542

Omslagontwerp: Rombus/Tanja Stropsma, Hilversum
Opmaak: Rombus/Patricia Harsevoort, Hilversum

No part of this book may be reproduced in any form without written permission from the publisher.

Inhoudsopgave

Voorwoord	7
1 Het mislukte bombardement	9
2 Een rustige jeugd	15
3 De oorlog en het verzet in Hilversum	21
4 De groep Albrecht	35
5 Club U61	53
6 Na de oorlog	65
7 Nogmaals het mislukte bombardement	83
8 Epiloog	89

Bob de Geus.

Voorwoord

Op 10 maart 2023 is het een eeuw geleden dat mijn vader Bob de Geus geboren werd. Enkele maanden na zijn zeventiende verjaardag brak de oorlog in Nederland uit. Voor zijn verdere leven een diepingrijpende gebeurtenis. Hij heeft er met mij nooit uitvoerig over gesproken en ik vroeg hem er waarschijnlijk ook niet veel naar. Ik ben aan het eind van de oorlog geboren en hoewel ik er vaak over droomde, heb ik er niets van meegemaakt. En mijn kinderen hebben hem er zelfs nooit over gehoord en er ook weinig of niets over gelezen.

We gingen, wilden of moesten verder. Nu ik zelf met pensioen ben en kinderen en kleinkinderen heb, leek het mij waardevol voor hen als de belevenissen van mijn vader (en gedeeltelijk die van mijn moeder en familie) eens op papier zouden worden gesteld. Ik zag mij dat zelf niet doen, dus was en ben ik zeer dankbaar dat Leo Pauw, geoefend schrijver, deze taak op zich heeft willen nemen. Het is in mijn ogen een boeiend, makkelijk leesbaar en waardevol boek voor het nageslacht geworden. Mijn dank is groot.

Maar mijn dank gaat ook uit naar de verschillende ‘informanten’ die in de coronatijd bereid waren hun ervaringen met mijn vader, mondeling dan wel schriftelijk, met mij te delen en beschikbaar te stellen voor de schrijver. Hun namen zijn terug te vinden in de tekst of in de noten. Dat heeft het beeld van mijn vader rijker gemaakt.

Jacques Bettelheim, ooit winnaar van het Groot Dictee der Nederlandse Taal, maar vooral een goede vriend, heeft de tekst nagelezen op eventuele taal- en stijlfouten, waarvoor dank.

Dank aan Ed van Mensch van de Vereniging Albertus Perk te Hilversum voor zijn advies met betrekking tot de uitgave van het boek en enige aanvullingen op de inhoud.

En uiteraard veel dank aan Thys Verloren van Themaat en medewerkers van Uitgeverij Verloren.

Ik hoop dat dit boek behalve naar mijn directe familie ook naar andere geïnteresseerden de weg zal weten te vinden.

Amsterdam, maart 2023
Hans de Geus

I Het mislukte bombardement

De ene baby heeft meer geluk dan de andere. Jan, het zoontje van de familie Veldkamp, was nog maar twaalf dagen oud toen zijn moeder die middag met hem in het zonnetje had gewandeld. Net op het moment dat ze weer thuis was, hoorde ze de vliegtuigen komen en vielen de bommen. Uit het niets, geen luchtalarm, geen afweergeschut. Hun huis aan de Jacobus Pennweg in Hilversum werd getroffen en vloog in brand. Ze raakte zelf zwaargewond en zou een hand verliezen. De baby leefde nog tien dagen, maar bezweek uiteindelijk aan zijn verwondingen.¹

Het was die vrijdag 29 december 1944 een koude, heldere dag. 's Nachts had het licht gevoren en overdag was het maar net boven nul. Bob en Riet fietsten rond een uur of twee 's middags over de 's-Gravelandseweg in Hilversum.² Ze waren op weg naar de vader van Riet, die dominee was in 's-Graveland. Hij zou hen die middag in de echt verbinden. Overigens niet zonder gemengde gevoelens, want er 'moest' getrouwd worden. Riet was in verwachting. Een en ander als gevolg van een enthousiaste vrijpartij op Dolle Dinsdag. Er was op die dag, 5 september 1944, onder de bevolking een feeststemming uitgebroken nadat minister-president Gerbrandy de dag ervoor in een toespraak via Radio Oranje had vermeld dat de geallieerde troepen de Nederlandse grens waren overgestoken en oprukten naar het noorden. De Nederlandse vlag werd uitgehangen en veel NSB'ers en Duitse militairen raapten hun spullen bij elkaar en gingen op weg naar het 'veilige' Duitsland. Het bleek wat voorbarig. De bevrijding van het noorden liet nog ruim een half jaar op zich wachten, en de Hongerwinter, die aan twintigduizend mensen het leven zou kosten, moest nog volgen.

In die euforie van Dolle Dinsdag moet de zwangerschap zijn ontstaan die aanleiding was voor de kerkelijke inzegening in de studeerkamer van dominee Roth in 's-Graveland, op een van de laatste dagen van dat jaar. Bob en Riet waren die ochtend al in het Oude Raadhuis – het nieuwe gemeentehuis van Dudok was door de Duisters bezet – op de

Kerkbrink in Hilversum voor de wet getrouwd, met als getuigen haar oudste zus An en verzetsvriend Gé Verheul. Enigszins in het geheim, want Bob zat tot over zijn oren in het verzet, had verschillende valse persoonsbewijzen en moest daar die ochtend toch zijn echte tonen. Bovendien kon je je als man in die laatste maanden van 1944 maar beter niet op straat vertonen. De Duitsers pakten in die wanhopige eindfase in de oorlog alle mannen tussen de 17 en 50 op, om ze te werk te stellen aan tankwallen en spoorlijnen in Nederland of Duitsland.

Terwijl ze naar 's-Graveland fietsten, op weg naar de pastorie van haar vader, hoorde Bob in de verte het geluid van vliegtuigen. Het waren *Typhoons* van de Royal Air Force, die waren opgestegen van een van de vliegvelden in het bevrijde zuiden, bewapend met raketten en bommen. In een flits realiseerde Bob zich het gevaar. Hij had namelijk zelf – als lid van de verzetsgroep Albrecht – meegewerkt aan het aanvragen van het bombardement. En hij wist dus precies wat het doel van de aanval was, het hoofdkwartier van de *Wehrmacht*, vlak bij de plek waar ze zich bevonden. Hij had zelf de coördinaten doorgegeven.

‘Duiken!’ riep hij. ‘Spring van je fiets!’ Hij stortte zich gelijk met fiets en al in de greppel naast de weg. Riet dook in paniek in de greppel aan de andere kant van de weg. Zo lagen ze – ieder aan één kant van de weg – te wachten op de naderende bommenwerpers. Vele jaren later zou Riet haar zoon Hans vertellen dat ze zich toen al, op de dag van hun trouwen, zo verschrikkelijk alleen gelaten voelde door haar man. Ook Bob stond waarschijnlijk doodsangsten uit, wachtend op de klap. Maar hij zag tot zijn verbijstering dat de bommen verder in de wijk Trompenberg vielen, op huizen van onschuldige burgers. Na de aanval kropen Bob en Riet uit de greppel, klommen zonder iets te zeggen weer op hun fietsen, allebei overspoeld door hun eigen paniek (‘hoe kon hij me zo alleen laten?’ en ‘heb ik een fout gemaakt bij het doorgeven van de coördinaten?’) en reden door naar het huis van dominee Roth, die de twee op die waanzinnige middag zijn zegen zou geven.

Het doel van het bombardement was de grote commandobunker op het Rudelsheimcomplex aan de Verdilaan en Rossinilaan in Hilversum. In 1942 had de Duitse bezettingsmacht, uit vrees voor een geallieerde aanval vanuit het westen, besloten het Nederlandse hoofdkwartier van de Wehrmacht te verplaatsen van Den Haag naar Hilversum. Niet alleen om de redelijk centrale ligging, maar waarschijnlijk ook vanwege

ge het vliegveld en de beschikking over de faciliteiten en verbindingen van de radiostudio's. Generaal Christiansen, opperbevelhebber van de Wehrmacht in het bezette Nederland, en zijn staf vestigden zich aanvankelijk in het raadhuis. Langzamerhand werden tal van andere woningen en gebouwen in Hilversum gevorderd, waaronder de gebouwen van de S.A. Rudelsheim Stichting, schrijnend genoeg een organisatie voor de opvang van joodse kinderen met een verstandelijke beperking. De ongeveer tachtig kinderen en personeelsleden van de stichting waren al in 1942 gedwongen te verhuizen en zijn uiteindelijk naar Sobibor weggevoerd, vanwaar maar een enkeling is teruggekeerd.

In 1944 installeerde ook Christiansen zich in het hoofdgebouw van de stichting, in de imposante villa. De Duitsers bouwden in de periode van eind 1943 tot halverwege 1944 op het terrein een grote bunker en de hele buurt werd een *Sperrgebiet*, afgesloten met slagbomen en prikkeldraad en met betonblokken op de doorgaande wegen. Het aantal Duitse militairen werd op 850 geschat. Op verschillende plaatsen was op grote houten torens afweergeschut geplaatst, de zogenaamde FLAK's, de *Fliegerabwehrkanone*. Het hoofdkwartier werd aan het oog van spionerende vliegtuigen onttrokken door grote camouflagenetten. De bunker was bedekt met een dikke laag zand met gras erop en 'beplant' met toppen van sparren. Bovendien deden de Duitsers er alles aan om de indruk te wekken dat de wijk nog steeds werd bewoond. Zij verplaatsten dagelijks de auto's die de bewoners hadden moeten achterlaten en hingen zelfs wasgoed op. Vanuit de lucht moest het daardoor lijken alsof er niets was veranderd.

Ondanks al die camouflage was de staf in Londen goed op de hoogte van de locatie en de aanwezigheid van Christiansen en zijn staf. Dit was te danken aan het spionagewerk van de Hilversumse leden van de groep Albrecht, waaronder Bob de Geus. Zij maakten detailtekeningen van de omgeving en brachten geregeld rapporten uit over de activiteiten in en om het hoofdkwartier, zoals de conferenties die er werden gehouden met topfiguren uit het Duitse leger en de nazipartij. Ze hadden meerdere malen verzocht om een bombardement. Het eerste bombardement op 29 december 1944, waar Bob en zijn vrouw getuige van waren, mislukte dus tragisch. Naast de grote materiële schade aan de wijk en de zes gewonden, kwamen er zeven onschuldige mensen om het leven, onder wie de eerdergenoemde baby.

Het gebouw van de S.A. Rudelsheim Stichting in 1925. Het werd op 20 maart 1945 volledig verwoest door het Engelse bombardement (N.V. Verenigde Fotobureaux, Nationaal Archief, Fotocollectie Elsevier, CCo).

Al in januari 1945 verzocht Bob de Geus de staf in Engeland om een tweede bombardement. Na telkens te zijn uitgesteld vond dat uiteindelijk plaats op 20 maart en dit keer was het wel raak. Een precisiebombardement op de gebouwen en de bunker van het Rudelsheimcomplex. De ravage en het aantal slachtoffers onder de Duitse militairen was groot, schattingen liepen uiteen van honderd tot tweehonderd gesneuvelde militairen.³ Christiansen en zijn staf waren weliswaar al verhuisd naar Emmen, maar zijn opvolger General-Oberst Blumentritt, op dat moment de hoogste militair in Nederland, liet naar alle waarschijnlijkheid wel het leven bij dit bombardement.

Het was mijn buurman, Hans de Geus, die mij bovenstaand verhaal vertelde. Hij was het die in de buik van zijn moeder zat op die bewuste 29 december 1944. Op 9 juni, vlak na de bevrijding, zou hij er-

uit komen. Het verhaal maakte mij nieuwsgierig. Wat betekende het om spionagewerk te doen in Nederland in de Tweede Wereldoorlog? Hoe ging dat eigenlijk? Overigens vond Bob de woorden ‘spion’ en ‘spionage’ te zware, romantische termen voor wat hij deed: hij ‘verzamelde militaire inlichtingen’ en romantisch was het zeker niet, zoals hij zelf zei.⁴

Na de oorlog maakte Bob de Geus carrière in het leger, klom op tot generaal, werd Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht, kreeg een hoge functie bij het koningshuis en werd uiteindelijk een goede bekende van de koninklijke familie. Die

loopbaan moet begonnen zijn toen hij op zeventienjarige leeftijd de oorlog zag uitbreken. Wat bracht hem ertoe om spion te worden? En wat betekende het voor een nog hele jonge vader, moeder en hun zoon in wording om onder zulke omstandigheden een familieleven te starten?

Bob en Riet, waarschijnlijk april 1945.

2 Een rustige jeugd

Teunis Johannes de Geus, roepnaam Bob (omdat hij volgens omstanders zo'n stevige baby was), werd geboren in Ankeveen op 10 maart 1923. Zijn vader (1894-1943) heette eveneens Teunis, en was een timmerman/aannemer uit Nederhorst den Berg. Zijn moeder was Evertje Boegschoten (1894-1982), de dochter van een tuinknecht uit 's-Graveland.¹ Het stel trouwde in 1922, ze kregen samen vier kinderen, waarvan een al na een paar dagen overleed. Niet ongebruikelijk in die tijd. Hun scheiding was in die dagen wel ongebruikelijk: al na elf jaar, in 1933, werd het huwelijk ontbonden. Evertje vertelde later aan haar kleinzoon dat haar man te veel dronk en bovendien beviel het haar niet

Het tuindershuisje in het Spanderswoud in 2019.

Vrijdag 29 december 1944 was een koude, heldere dag. Bob de Geus en zijn vrouw Riet fietsten rond een uur of twee 's middags over de 's-Gravelandseweg in Hilversum. Op weg naar de vader van Riet, dominee in 's-Graveland. Hij zou hen die middag kerkelijk in de echt verbinden. Terwijl ze daar fietsten, hoorden ze in de verte het geluid van vliegtuigen. In een flits realiseerde Bob zich het gevaar. Hij had namelijk zelf meegewerkt aan het aanvragen van een bombardement en wist dus precies wat het doel van de aanval was, het hoofdkwartier van de *Wehrmacht*, niet ver van de plek waar ze zich bevonden. 'Duiken!' riep hij, en stortte zich in de greppel naast de weg. Riet dook in paniek in de greppel aan de andere kant van de weg. Zoon Hans zat al in haar buik. Hij zou vlak na de bevrijding geboren worden.

Zeventien was Bob de Geus toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak. Al snel sloot hij zich aan bij het verzet in Hilversum en korte tijd later werd hij gevraagd te spioneren voor de verzetsgroep Albrecht. Na de oorlog maakte hij carrière in het leger, klom op tot generaal, werd Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht, kreeg een hoge functie bij het koningshuis en werd uiteindelijk een goede bekende van de koninklijke familie. Die loopbaan moet begonnen zijn toen hij op zeventienjarige leeftijd de oorlog zag uitbreken. Wat bracht hem ertoe om spion te worden? Wat hield dat in, wat deed hij precies? En wat betekende die bewogen periode voor de rest van zijn leven?

Leo Pauw (Amsterdam, 1953) woont in Frankrijk, maar was in Amsterdam buurman van Hans de Geus, die hem inspireerde tot dit boek over de oorlogsjaren van zijn vader. Pauw werkte jaren als pedagoog in het onderwijs en publiceerde meerdere boeken op zijn vakgebied. Daarnaast schreef hij columns en boeken met korte verhalen over het leven op het Franse platteland. In 2015 verscheen *Verstilde tijd*, een jaar later gevolgd door *Smeltende sneeuw*. In 2022 debuteerde hij als romanschrijver met *Riverside Drive*.

